

BEATA GROCHAŁA*

IGRZYSKA OLIMPIJSKIE W NAGŁÓWKACH ZAMKNIĘTE

O NAGŁÓWKU I JEGO FUNKCJACH

Urszula Żydek-Bednarczuk zauważa, że „każdy tekst ma swoje pozycje strategiczne, to znaczy takie, na których zwiększa się uwaga odbiorcy, jednocześnie pozycje te są celowo konstruowane przez nadawców”¹. W przypadku artykułów prasowych za taki element strategiczny uznać należy nagłówek. Jest to inicjalny składnik tekstu, który, jak pisze Maria Wojtak, „funkcjonuje jako metatekst, czyli tekst o tekście, może też być ujmowany jako paratekst, czyli ważny składnik otoczenia tekstu właściwego, służący jego prezentacji”².

Klasyczna definicja nagłówka Walerego Pisarka, zawarta w rozprawie *Poznać prasę po nagłówkach!* mówi, że jest to „wydrukowany tytuł (wraz z ewentualnymi nadtytułami i podtytułami) wypowiedzi, działu lub rubryki w czasopiśmie”³. Podobnie definiują nagłówek autorzy *Encyklopedii wiedzy o prasie*: „nagłówek wypowiedzi prasowej to ukształtowany graficznie tytuł (główny) wraz z ewentualnymi nadtytułami i podtytułami”⁴, a także *Słownika terminologii medialnej*: „początkowy element materiału dziennikarskiego (wypowiedzi dziennikarskiej) składający się z tytułu oraz podtytułu lub nadtytułu”⁵.

Przytoczone definicje jednoznacznie określają zadania nagłówka: ma informować o treści wypowiedzi, zachęcać potencjalnego czytelnika do przeczytania artykułu, uatrakcyjnić kolumnę od strony graficznej.

* DR HAB. BEATA GROCHAŁA – Katedra Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, e-mail: beatag@uni.lodz.pl.

¹ U. Żydek-Bednarczuk, *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*, Kraków 2005, s. 171.

² M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004, s. 21.

³ W. Pisarek, *Poznać prasę po nagłówkach!*, Kraków 1967, s.4.

⁴ *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976, s.150.

⁵ *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006.

Stanisław Gajda zalicza tytuły tekstów, w tym nagłówki, do nazw własnych, a dokładnie do ideonimów⁶, czyli nazw obiektów niematerialnych, indywidualnych niezależnie od nakładu i liczby wydań. Badacz wyróżnia również trzy funkcje tytułu: nominatywną, deskryptywną i pragmatyczną⁷. Funkcja nominatywna, czyli identyfikująco-indywidualizująca polega na nazywaniu indywidualnego tekstu. Funkcja deskryptywna albo inaczej charakteryzująco-informacyjna łączy się z przekazywaniem informacji o tekście, zaś funkcja pragmatyczna obejmuje oddziaływanie na odbiorcę i wiąże się z zagadnieniem ekspresywności nagłówków.

Zdaniem Stanisława Beresia nagłówki pełni rolę tzw. „etykietki” tekstu, niejednokrotnie decydując o tym, czy tekst zostanie przeczytany czy też pominięty⁸. Edyta Pałuszyńska zwraca zaś uwagę na fakt, że od tytułu tekstu prasowego wymaga się „funkcjonalności i integralności z całością wypowiedzi. Może więc streszczać najważniejszą informację, określać temat artykułu, wskazywać główną okoliczność, nastrój”⁹.

Wspomniane funkcje nagłówków stały się przyczynkiem do zajęcia się problematyką olimpijską „zamkniętą” w tych krótkich tekstach. Skoro bowiem, jak pisze W. Pisarek, tytuł „*jest oknem wystawowym wypowiedzi wydrukowanej: informuje o towarze i zachęca do jego nabycia*”¹⁰, to ich analiza diachroniczna powinna pokazać, jak zmienia się postrzeganie igrzysk. Trzeba jednak pamiętać, że jest to postrzeganie subiektywne, patrzymy na igrzyska oczyma nadawcy medialnego, który decyduje o wadze danych informacji i kształtuje świadomość odbiorcy. „*Czytelnicy natomiast trwale zapamiętują najczęściej jedynie tytuły tekstów dziennikarskich i to one często są sygnałem wskazującym wagę danego wydarzenia*”¹¹.

Wojciech Kajtoch twierdzi, że na podstawie nagłówków można dokonać rekonstrukcji tekstowego obrazu świata, czyli „*swoistej, dokonanej w konkretnym tekście – lub w zespole tekstów – realizacji językowego obrazu świata (...), a więc zbioru prawidłowości wynikłych z faktu preferowania w danym tekście lub zespole tekstów określonych konstrukcji fleksyjnych, słotwórczych, składniowych, a przede wszystkim określonego słownictwa*”¹². I taki jest właśnie cel niniejszego artykułu – ukazanie tekstowego obrazu igrzysk z lat 1988-2016 zawartego w nagłówkach prasowych.

⁶ S. Gajda, *O tytułach tekstów. Wprowadzenie do problematyki*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Polska”, t. XXIV, 1985, s.142.

⁷ S. Gajda, *Spoleczne determinacje nazw własnych tekstów (tytułów)*, „Socjolingwistyka”, nr 6, 1987, s.83-85.

⁸ S. Bereś, *Problematyka komunikatywności i metaforyczności nagłówków prasowych na przykładzie „Słowa Polskiego”*, „Wrocławski Rocznik Prasoznawczy”, 1974, s.92.

⁹ E. Pałuszyńska, *Nagłówki w „Gazecie Wyborczej” (ekspresywna leksyka, frazematyka, metafora)*, Łódź 2006, 9.

¹⁰ W. Pisarek, *Nowa retoryka dziennikarska*, Kraków 2002, s. 163.

¹¹ M. Ślawska, *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy”, t. II, 2008, s. 119.

¹² W. Kajtoch, *Językowy obraz świata i człowieka w prasie młodzieżowej i alternatywnej*, Kraków 2008, t. 1, s. 14.

CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁU BADAWCZEGO

Lata 1988-2016 to okres bardzo dużych i szybkich zmian na rynku medialnym, w tym prasowym. Liczba pojawiających się tytułów dzienników i czasopism wzrastała z każdym rokiem i przeanalizowanie wszystkich wydawnictw prasowych z tego okresu przekraczałoby znacznie zakres tego artykułu. Dlatego zdecydowałam się na analizę trzech tytułów prasowych – dwóch dzienników ogólnopolskich („*Gazety Wyborczej*” oraz „*Super Expressu*”) i jednej gazety sportowej („*Przeglądu Sportowego*”). Wybór podyktowany był kilkoma powodami. Po pierwsze, zależało mi na tytułach prasowych zakorzenionych na polskim rynku medialnym, wysokonakładowych, o dużym zasięgu oddziaływania. „*Przegląd Sportowy*” jawi się w tym gronie jako nestor, ukazuje się bowiem od 1921 roku i trudno byłoby znaleźć gazetę ogólnotematyczną o zasięgu krajowym mogącą poszczycić się tyloma latami edycji. „*Gazeta Wyborcza*” i „*Super Express*” należą do pierwszych gazet w swoich profilach ukazujących się nieprzerwanie od czasów wydania pierwszego numeru (odpowiednio 1989 i 1991 rok). „*Gazeta Wyborcza*” to dziennik o profilu społeczno-politycznym, natomiast „*Super Express*” – sensacyjno-rozrywkowy. Ta różnorodność tematyczna wspomnianych gazet była drugim powodem wyboru właśnie tych periodyków. Założono bowiem, że ze względu na swą odmienność dzienniki te będą z różnych perspektyw opisywać i oceniać igrzyska. Początkowe plany badawcze zakładały analizę wszystkich numerów olimpijskich, jednak ze względu na obszerność materiału zdecydowano się na jego ograniczenie. Dlatego przeprowadzone analizy uznać należy za badania pilotażowe. Wprowadzono dwa kryteria ograniczające materiał. Pierwsze, tematyczne – analizowano jedynie nagłówki dotyczące występów reprezentantów Polski. Drugie, czasowe – zbadano tytuły dotyczące wybranych igrzysk olimpijskich zimowych i letnich.

Ze względu na dużą dynamikę zmian po roku 1989, analizę rozpoczęto od igrzysk 1988 roku w Calgary oraz w Seulu, ale tu ze wspomnianych gazet dostępny był jedynie „*Przegląd Sportowy*”, zakończono zaś na igrzyskach w Rio de Janeiro w 2016 roku. Poza tym uwzględniono pierwsze „pełne”, czyli opisane we wszystkich trzech gazetach igrzyskach, a mianowicie Albertville 1992, a także zimowe igrzyska w Turynie 2006 oraz letnie w Pekinie 2008. Wykaz igrzysk olimpijskich objętych badaniem przedstawia się zatem następująco:

- XV Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Calgary;
- XXIV Letnie Igrzyska Olimpijskie w Seulu;
- XVI Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Albertville;
- XX Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Turynie;
- XXIX Letnie Igrzyska Olimpijskie w Pekinie;
- XXXI Letnie Igrzyska Olimpijskie w Rio de Janeiro.

Podczas badania skoncentrowano się na analizie porównawczej dotyczącej z jednej strony obecności/ braku pewnych tematów w poszczególnych dziennikach, z drugiej zaś na komparatystycznym opisie obrazu igrzysk zawartego w nagłówkach.

CALGARY 1988

Na igrzyska do Kanady pojechało 33 reprezentantów Polski. Nie zdobyliśmy żadnego medalu, a najwyższą lokatę, piątą, zdobył Grzegorz Filipowski w jeździe figurowej na lodzie oraz Elwira Ryś-Ferens w łyżwiarstwie szybkim na 3000 m.

Rok 1988 to czas mediów cenzurowanych, zależnych od Komitetu Centralnego PZPR nawet w zakresie sportu. Nagłówki „Przeglądu Sportowego” miały zdecydowanie charakter informacyjny i koncentrowały się na kilku dyscyplinach:

- hokeju (*Remis po 60 latach /Polska-Szwecja 1:1/; Smutne kino nocne z udziałem hokeistów /przegrana 1:4 ze Szwajcarią/; Wszystko jest możliwe, choć nieprawdopodobne /o skandalu dopingowym z udziałem polskiego hokeisty/*);

- łyżwiarstwie figurowym (*Grzegorz zaczął jak w Cincinnati /7. miejsce po programie obowiązkowym Grzegorza Filipowskiego/ Grzegorz nie zawiódł /5. miejsce Grzegorza Filipowskiego/*);

- łyżwiarstwie szybkim (*Kłopoty na małym łuku /o występie panczenistów w eliminacjach/; Blair jak rakietka, Polki daleko /słaby występ łyżwiarek na 500 m/; Dziewczyna bez medalu /E. Ryś-Ferens zajęła dopiero 5. miejsce na 5000 m/*);

- skokach narciarskich (*Ten wielki Matti! Piotr Fijas dziesiąty; Teatr jednego aktora /M. Nykaenen wygrał turniej skoków, P. Fijas zajął 10. miejsce/*).

SEUL 1988

Letnie igrzyska olimpijskie są dla Polaków zazwyczaj większym powodem do radości, co wynika zarówno z większej liczby reprezentantów, jak i lepszych rezultatów. W Seulu byliśmy reprezentowani w 19 dyscyplinach, a zdobyliśmy 16 medali, w tym dwa złote. To ogromna dysproporcja między zimowymi i letnimi występami Polaków widoczna jest w nagłówkach „Przeglądu Sportowego”. Jest ich zdecydowanie więcej, dotyczą większości występów Polaków, a przede wszystkim są ciekawsze. Zaprezentuję jedynie te, które dotyczą zdobytych medali srebrnych i złotych:

- *Znowu mamy wspaniałych kolarzy /srebro w drużynowym wyścigu na 100 km/;*
- *Chciałbym zamienić srebro na złoto /Andrzej Gołąb o swoim srebrnym medalu w zapasach do 48 kg/;*

- *Andrzej Wroński przypomniał światu Mazurka Dąbrowskiego /złoty medal polskiego zapaśnika/;*

- *Brawo Janusz! /Janusz Olech wicemistrzem olimpijskim w szabli/;*

– *Pawłowski pokazał, jak się wygrywa z mistrzem świata* /Janusz Pawłowski zdobył srebrny medal w judo, a w półfinale pokonał mistrza świata/;

– *Waldemar Legień królem rzutów w hali Changchung* /o złotym medalu W. Legienia w zapasach/;

– *Marek Łbik i Marek Dopierała – podwójni medaliści* /po zdobyciu brązu na 100 metrów dwójka kajakarzy zdobyła srebro na 500 metrów w kanadyjkach/.

Warto odnotować, że wspomniana wcześniej ingerencja partyjna w prezentowane treści widoczna jest choćby w opublikowaniu na łamach „Przeglądu Sportowego” depeszy gratulacyjnych, które pierwszy sekretarz PZPR, Wojciech Jaruzelski, przesłał złotym medalistom:

ALBERTVILLE 1992

Reprezentacja Polski na igrzyska w Albertville liczyła 53 osoby (w tym reprezentacja hokejowa). Najwyższe miejsce, ósme, zdobył Stanisław Ustupski w kombinacji norweskiej. Nie były to zatem, jak zazwyczaj w przypadku zimowych igrzysk, udane zawody dla Polaków. Odzwierciedlenie tego widać w nagłówkach. Igrzyska nie należały do najpopularniejszych tematów, nawet w sprofilowanej gazecie, „Przeglądzie Sportowym”. Najwięcej miejsca poświęcono występowi drużyny hokejowej, która wygrała zaledwie jeden mecz podczas całego turnieju. Ciekawe,

że zarówno „Gazeta Wyborcza”, jak i „Super Express” poświęciły osobne teksty występowi Grzegorza Filipowskiego, natomiast „Przegląd Sportowy” – nie. Warto zatrzymać się przy jednym z nagłówków „Przeglądu Sportowego” – *Jest srebrny medal* – rozbudza on nadzieję w czytelnikach na oczekiwany dobry występ Polaka, a tymczasem okazuje się, że chodzi o zawody filatelistyczne rozgrywane przy okazji igrzysk. Tytuł ten pokazuje irytację, zniecierpliwienie i potrzebę jakiegokolwiek sukcesu Polaków.

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
HOKEJ			
Hokeiście przegrali z mistrzami świata, Szwecją, 2:7	<i>W premierze bez zęba, ale nie najgorzej</i>	-----	<i>Z mistrzami świata nie było kompromitacji</i>
Hokeiści przegrali z Finlandią 1:9	<i>Po szkolnych błędach</i>	<i>Porażka 1:9 z Finami</i>	-----
Hokej Polska – USA 0:3	<i>Wreszcie powalczyli</i>	<i>Trzecia porażka Polaków</i>	-----
Hokej Polska-Niemcy 0:4; najlepszym zawodnikiem Polski był bramkarz - Mariusz Kieca	<i>Panu Bogu i Helmutowi</i>	<i>0:4 z Niemcami</i>	<i>Gdyby wszyscy tak jak Kieca</i>
Przed meczem Polska-Włochy w hokeja	-----	<i>Dziś z Włochami o uratowanie twarzy</i>	-----
Hokej Polska-Włochy 4:1	<i>II miejsce hokeistów po wygranej z Włochami</i>	<i>Na pożegnanie zwycięstwo</i>	<i>Tamten hokej był ciekawszy</i>
KOMBINACJA NORWESKA			
Stanisław Ustupski zajął 8 miejsce w kombinacji norweskiej	<i>Ustupski walczył do upadłego</i>	-----	-----
BIEGI NARCIARSKIE			
Słaby występ Polek na 15 km klasykiem	<i>Prognozy swoje, życie swoje</i>	-----	-----
Polki nie miały dobrze nasmarowanych nart w biegu na 5 km	<i>Nos sprzyjał lepszym</i>	-----	-----
ŁYŻWIARSTWO FIGUROWE			
Po pierwszej konkurencji Grzegorz Filipowski zajmuje 13 miejsce w turnieju solistów w jeździe figurowej	-----	<i>Filipowski 13.</i>	<i>W Lozannie nie pokażalem...</i>

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
G. Filipowski zajął 11 miejsce	-----	<i>Grzegorz, co dalej?</i>	<i>Elegancki Pietrenko wreszcie ze złotem. Jeszcze o kotletach Grzegorza</i>
VARIA			
Roman Babut zdobył srebrny medal za kolekcję znaczków olimpijskich	<i>Jest srebrny medal!</i>	-----	-----
Podsumowanie występów Polaków na igrzyskach	<i>To koniec, ale nie płaczcie. Następne igrzyska już za dwa lata</i>	-----	-----
W ceremonii zamknięcia Polskę reprezentował attache olimpijski, Andrzej Bachleda	<i>Andrzej Bachleda wyglądał godnie</i>	-----	-----

TURYN 2006

Tym razem reprezentacja Polski liczyła 46 sportowców, którzy zdobyli dwa medale – srebrny Tomasz Sikora w biathlonie i brązowy Justyna Kowalczyk w biegu na 30 km. Igrzyska trudno zatem zaliczyć do udanych, zwłaszcza jeśli chodzi o występy Adama Małysza (na poprzednich igrzyskach w Salt Lake City A. Małysz zdobył srebrny i brązowy medal, dlatego spodziewano się medalu także w Turynie).

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
SKOKI NARCIARSKIE			
7. miejsce Adama Małysza na normalnej skoczni	<i>Nie doleciał...</i>	<i>Nie dla nas medale</i>	<i>Może być tylko lepiej</i>
	<i>Będzie śnił...</i>	<i>Małysz zrobił, co mógł</i>	
	<i>Nasz mistrz mówi: walczyć dalej</i>	<i>Kurczę, jakbym tak skoczył metr dalej</i>	
14. miejsce A. Małysza na dużej skoczni	<i>Bez energii</i>	<i>Małysz: Moja wielka porażka</i>	<i>Małysz dopiero 14.</i>
	<i>Lata chaosu zamiast szkolenia</i>	<i>Kuttin: Tajner miesza</i>	<i>Wypalił się, bo start nie wypalił</i>
		<i>Tajner: Nie było najlepiej</i>	<i>Z Małysza zrobił cieniasa /o trenerze H. Kuttinie/</i>
BIEGI NARCIARSKIE			

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
8. miejsce Justyny Kowalczyk na 15 km	<i>Polski fenomen</i>	<i>Ale jestem wypruta</i>	<i>Moc jest z nią</i>
		<i>W czwartek idę na całość</i>	<i>To będzie orzeł w spódnicy</i>
J. Kowalczyk zemdląła przed metą sprintu	<i>Upadek nadziei</i>	<i>Justyna zemdląła przed metą</i>	<i>Zgąsło jej światło</i>
	<i>Dramat Polki</i>	<i>Stres zjadł moje kalorie</i>	<i>Balam się, czy serce mamy to wytrzyma</i>
	<i>Śniadanko</i>		
Brązowy medal J. Kowalczyk na 30 km	<i>Atak na medal</i>	<i>Justyna na medal</i>	Jak Feniks z popiołów
	<i>Królowa śniegu</i>	<i>Fajnie było /rozmowa z Justyną Kowalczyk/</i>	<i>Mamy medal</i>
	<i>Ona kiedyś będzie złota</i>		
	<i>Wulkan energii</i>	<i>Stoję z boku /rozmowa z trenerem A. Wierietielnym/</i>	
BIATHLON			
21. miejsce Tomasza Sikory na 20 km	<i>We wtorek będzie ulubiony sprint</i>	<i>Trzy pudła zamiast podium</i>	<i>Oczko Sikory</i>
		Jestem zawiedziony	
Srebrny medal T. Sikory	<i>Trafił srebro</i>	<i>Srebro Sikory</i>	<i>Dziękował Bogu za strzelanie</i>
	<i>Celny i szybki</i>	<i>Dzięki Bogu</i>	<i>Milimetry dzieliły go od złota</i>
	<i>Medal był zaplanowany</i>	<i>Najpiękniejszy dzień Tomka</i>	<i>Ile nerwów żech straciła, to nie wie... /rozmowa z matką T. Sikory/</i>
	<i>Nie widział nic dookoła</i>		

PEKIN 2008

Na XXIX letnie igrzyska pojechało 263 sportowców z Polski, którzy reprezentowali 22 dyscypliny. Zdobyliśmy 11 medali:

– 4 złote (Tomasz Majewski – pchnięcie kulą, Leszek Blanik – gimnastyka sportowa, Konrad Wasilewski, Marek Kolbowicz, Michał Jeliński i Adam Korol - wioślarstwo, Szymon Kołecki – podnoszenie ciężarów - medal po dyskwalifikacji Kazacha, Ilji Iljina za doping);

– 5 srebrnych (Aneta Konieczna i Beata Mikołajczyk - kajakarstwo, Piotr Małachowski – rzut dyskiem, Maja Włoszczowska – kolarstwo górskie, Tomasz Motyka, Adam Wiercioch, Radosław Zawrotniak i Robert Andrzejuk – szpada

drużynowa, Łukasz Pawłowski, Bartłomiej Pawełczak, Miłosz Bernatajtyś i Paweł Rańda – wioślarstwo);

– 2 brązowe (Agnieszka Wieszczyk - zapasy, Marcin Dołęga – podnoszenie ciężarów - medal po dyskwalifikacji Rosjanina, Dmitrija Łapikowa za doping).

Jednocześnie to igrzyska zawiedzionych nadziei w grach zespołowych (siatkówce i piłce ręcznej)

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
SIATKÓWKA			
Przygotowania siatkarzy do pierwszego meczu	<i>Lekcja cierpliwości</i>	<i>Silni, zdrowi, głodni zwycięstw</i>	
	<i>Poranna gimnastyka i natarczywe myśli o debiucie</i>	<i>Dwa kroki do ćwierćfinału</i>	
	<i>Gramy, by wygrać</i>		
	<i>Zwycięzca będzie w ćwierćfinale</i>		
	<i>Kaszubi w drużynie trzymają się razem</i>		
Polska-Niemcy 3:0	<i>Siatkarze o krok od ćwierćfinału</i>		<i>Rozbroili Niemców</i>
	<i>Jedną nogą w ćwierćfinale</i>		
Polska-Egipt 3:0	<i>Są już w ćwierćfinale</i>	<i>Każdy punkt się liczył</i>	<i>Jesteśmy w ćwierćfinale</i>
	<i>Chcemy zrewanżować się Serbii</i>		
Polska-Serbia 3:1	<i>Mamy wiarę</i>		<i>Słodka zemsta za serbskie kpiny</i>
	<i>W Rio byliśmy na kolanach, teraz nie boimy się nikogo, nawet Brazylii</i>		
Polska-Brazylia 0:3	<i>Bez strachu</i>	<i>Brazylia, czyli nie-szczęście</i>	<i>Nerwy i błędy</i>
	<i>Równa gra tylko w pierwszym secie</i>		
Polska-Rosja 3:2	<i>Podium jest blisko</i>	<i>Bitwa z Rosją wygrana</i>	<i>Rosja na kolanach</i>
	<i>Serwujemy coraz lepiej</i>		
	<i>Znam wagę meczów z Rosją /R. Lozano/</i>		
	<i>Odparli rosyjski atak</i>		
Polska-Włochy 2:3	<i>Dramat Polaków</i>	<i>Nic się nie stało? Stało się, stało</i>	

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
	<i>Jestem bardzo zły /S. Świdorski/</i>	<i>Wracamy z Pekinu z podniesioną głową /R. Lozano/</i>	
PIŁKA RĘCZNA			
Przygotowania piłkarzy ręcznych do pierwszego meczu	<i>Nie damy się nikomu zbić</i>		
Polska-Chiny 33:19	<i>Chińczycy rozbili się o polski mur</i>	<i>Polski walec zmiażdżył Chiny</i>	<i>Starli Chińczyków na proch</i>
Polska-Hiszpania 29:30	<i>Czują się oszukani</i>	<i>Przegrali, choć mogli wygrać</i>	<i>Ale wpadka!</i>
Polska-Brazylia 28:25	<i>Wenta się zezłościł</i>	<i>Ciężar spadł mi z serca</i>	<i>Klapy w tyłek</i>
Polska-Chorwacja 27:24	<i>Pokonali mistrzów</i>		<i>Grali jak w transie</i>
Polska-Islandia 30:32	<i>Stracili szansę, na którą pracowali cztery lata</i>	<i>Islandzki lodowaty prysznic</i>	<i>Leżą i ryczą</i>
	<i>Straszne, że to już koniec</i>		
GIMNASTYKA SPORTOWA			
Złoty medal Leszka Blanika w gimnastyce sportowej (ćwiczenia na koniu)	<i>Miał dzień konia</i>	<i>Złote salta Leszka „Miodzia” Blanika</i>	<i>Złoty Leszek</i>
	<i>Poczułem się spełniony</i>	<i>Ciężko pracujesz – masz medal</i>	<i>Plakali ze szczęścia</i>
		<i>Blanik odchodzi. Kto skoczy superblanika?</i>	<i>Bóg dał mi medal</i>
WIOŚLARSTWO			
Złoty medal czwórki podwójnej	<i>Piękny koniec</i>		<i>Złote chłopaki</i>
			<i>Lepsi niż cztery lata temu</i>
			<i>Prosiłam syna o Mazurka</i>
			<i>Mistrz mimo choroby</i>
TENIS ZIEMNY			
Kontuzja Agnieszki Radwańskiej			<i>Dla Isi palec to teraz największy wróg</i>

RIO DE JANEIRO 2016

Na ostatnich igrzyskach olimpijskich reprezentacja Polski liczyła 240 zawodników, którzy zdobyli 11 medali:

– 2 złote (Anita Włodarczyk – rzut młotem, Magdalena Fularczyk-Kozłowska i Natalia Madaj - wioślarstwo);

– 3 srebrne (Piotr Małachowski – rzut dyskiem, Maja Włoszczowska – kolarstwo górskie, Marta Walczykiewicz - kajakarstwo);

– 6 brązowych (Rafał Majka – kolarstwo szosowe, Monika Michalik - zapasy, Oktawia Nowacka - pięciobój, Wojciech Nowick – rzut młotem, Karolina Naja i Beata Mikołajczyk - kajakarstwo, Maria Springwald, Joanna Leszczyńska, Agnieszka Kobus i Monika Ciaciuch - wioślarstwo).

Największym rozczarowaniem igrzysk była afera dopingowa sztangistów, braci Adriana i Tomasza Zielińskich, którzy zostali zdyskwalifikowani za stosowanie niedozwolonych środków farmakologicznych.

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
PODNOŚCENIE CIĘŻARÓW			
Afera dopingowa braci Zielińskich	<i>Ktoś podłożył mi świnie</i>	<i>Wstyd ciężki jak sztanga</i>	<i>Koks Brothers?</i>
	<i>Dymisja Koleckiego</i>	<i>Zieliński wyleciał. Kolecki zrezygnował</i>	<i>Nie mogę uwierzyć, że moi synowie są na koksie</i>
	<i>Braterski wstyd?</i>	<i>Odsunąć doping od igrzysk</i>	<i>Koks Brothers!</i>
	<i>Dopingowy smród wokół mistrza</i>	<i>NIE dla sztangistów w Rio</i>	
	<i>Adrian Zieliński też na doping!</i>	<i>Kto wyczyści brudną siłownię?</i>	
	<i>Igrzyska wstydu</i>		
	<i>Nie mam wyrzutów sumienia</i>		
WIOŚLARSTWO			
Złoto dwójki wioślarskiej	<i>Nareszcie złoto!</i>	<i>My, dwójka idealna, osada ze złota</i>	<i>Złoto. Panie na medal</i>
	<i>Dziewczyny popłynęły jak nigdy</i>		<i>Zazdrościmy wioślar-kom medali!</i>
	<i>Chrystus nad nami czuwał</i>		<i>Złote drobne kobietki!</i>
	<i>Tak świętowali bliscy mistrzyń</i>		<i>Dziewczyny na medal wróciły do Polski</i>
RZUT MŁOTEM			
Złoto Anity Włodarczyk	<i>Rekordzistka</i>	<i>Anita Włodarczyk: miałam dzień konia</i>	<i>Anita już pokazała pazurki</i>
	<i>To były najpiękniejsze zawody w historii</i>	<i>ANITANISSIMA</i>	<i>Anita będzie wniebowzięta</i>
	<i>To był mój konkurs życia!</i>		<i>Złota Anita</i>
	<i>Królowa Anita już w domu</i>		<i>Anita wniebowzięta</i>

WYDARZENIE	Przegląd Sportowy	Gazeta Wyborcza	Super Express
RZUT DYSKIEM			
Srebro Piotra Małachowskiego	<i>Triumf był tak blisko...</i>	<i>Małachowski w środku niemieckiej rodziny</i>	<i>Ten medal jest dla wszystkich Polaków, niech się nie smucą</i>
	<i>Biało-czerwone dramaty</i>		
KOLARSTWO SZOSOWE			
Brąz Rafała Majki	<i>Ale jazda!</i>	<i>Jak kolarze zaplanowali medal</i>	<i>Rafał za medal dostanie barszczyk z uszka- mi /rozmowa z żoną R. Majki/</i>
	<i>Wielki Majka, wielka drużyna. Na brąz!</i>	<i>Pełna petarda w dół</i>	<i>Nie wywróciłem się, bo się przeżegnałem</i>
	<i>Ciągle mam wielkie marzenia</i>		<i>Rafał III Wspaniały</i>
	<i>Cztery dekady oczeki- wania</i>		<i>Majka pojechał jak mistrz</i>

Analiza zaprezentowanych przykładów pokazuje pewne tendencje, które charakteryzują nagłówkową wizję igrzysk. Pierwsza kwestia to coraz bardziej zauważalna obecność sportu w prasie (i ogólnej w mediach). W przypadku igrzysk w Albertville (a i wcześniejszych w Calgary czy w Seulu) jednemu wydarzeniu odpowiada jeden nagłówek, a co za tym idzie jeden artykuł. Zatem czytelnik, który był zainteresowany danym wydarzeniem, po przeczytaniu owego tekstu powinien zdobyć wszystkie najważniejsze informacje. Zestawienie pokazuje, że tematyka olimpijska obecna była w większym stopniu w dzienniku specjalistycznym, w mniejszym zaś w dziennikach ogólnych. Co więcej, artykuły poświęcone igrzyskom w prasie ogólnotematycznej zaopatrzone były w tytuły pełniące przede wszystkim funkcję informacyjną (np. *Filipowski 13., 0:4 z Niemcami, Z mistrzami świata nie było kompromitacji, Tamten hokej był ciekawszy*). Tylko dwa z analizowanych tytułów (oba pochodzą z „Super Expressu”) nie realizują typowej funkcji nominatywnej – *W Lozanie nie pokazałem...* oraz *Elegancki Pietrenko wreszcie ze złotem. Jeszcze o kotletach Grzegorza* (tu pierwszy człon ma charakter informacyjny, drugi – perswazyjno-ekspresyjny). Niestety, te dwa nagłówki okazały się prorocze – w kolejnych latach ten typ tytułów zdecydowanie dominował zarówno w gazecie sportowej, jak i w dziennikach ogólnych. Towarzyszyło temu zwiększenie zainteresowania sportem, jeśli można tak zinterpretować zdecydowanie większą liczbę artykułów poświęconych rywalizacji olimpijskiej. Zmianę charakterystyczną, przejawiającą się bowiem w postaci publikowania kilku artykułów na ten sam temat, np. zdobycie przez Leszka Blanika złotego medalu w Pekinie zostało opisane w dwóch artykułach w „Przeglądzie Sportowym” (*Miał dzień konia, Poczuję się spełniony*), trzech w „Gazecie Wyborczej” (*Złote salta Leszka „Miodzia” Blanika, Ciężko pracujesz – masz medal, Blanik odchodzi. Kto skoczy superbłanika?*) i trzech

w „Super Expressie” (*Złoty Leszek, Plakali ze szczęścia, Bóg dał mi medal*). Ciekawie na tym tle prezentują się badania W. Kajtocha¹³, który przeanalizował 1000 nagłówków „Super Expressu” i „Faktu”. Okazało się, że najczęściej zapowiadany przez nie temat dotyczy wydarzeń sportowych i sportowców (27% w porównaniu z 19% dla tematyki życia codziennego, które uplasowało się na drugim miejscu). Wyniki te pokazują, że sport przestał być tematem, którym interesują się wyłącznie kibice. Stał się trybikiem w maszynie show businessu.

Opisanym zmianom ilościowym towarzyszyły zmiany jakościowe, polegające przede wszystkim na obniżeniu poziomu nagłówków. Pokazują to najdobitniej tytuły z czasu igrzysk w Rio de Janeiro. Ogólna tendencja, właściwa początkowo tylko dla „Super Expressu”, tj. zamieszczanie wywiadów, czy może raczej krótkich rozmów z rodzinami sportowców, pojawiła się już nawet na łamach „Przeglądu Sportowego” (*Tak świętowali bliscy mistrzyń*). Fakt, że prasa tabloidalna sprowadza igrzyska do warstwy kulinarnej (*Rafał za medal dostanie barszczyk z uszkami*), kosmetycznej (*Anita już pokazała pazurki* – tekst o manicure Anity Włodarczyk), czy sensacji medycznych (*Dla Isi palec to teraz największy wróg*) nie dziwi, ponieważ takie prezentowanie wydarzeń wpisuje się w konwencję gazety. Dziwi natomiast przejmowanie takiej konwencji przez gazetę sportową i ogólnotematyczną. I choć nie znajdziemy w nich wymienionych obszarów tematycznych w połączeniu ze sportem, to jednak uderza pogoń za czytelnikiem przejawiająca się m.in. w sensacyjnym charakterze nagłówków (np. *Nic się nie stało? Stało się, stało; Straszne, że to już koniec*).

ZAKOŃCZENIE

Powróćmy na koniec do definicji nagłówka, a właściwie do jego założonych funkcji. Jak wspominał S. Gajda, tytuł ma nazywać, informować i oddziaływać. W obrazie igrzysk zawartym w analizowanych nagłówkach widać dokonujące się w tym zakresie zmiany. O ile tytuły dotyczące igrzysk w Calgary i w Seulu rzeczywiście przede wszystkim informowały o wydarzeniach sportowych, o tyle w nagłówkach związanych z Rio de Janeiro występuje znacznie więcej ekspresji, elementu sensacji itp. Powodem tego jest ogólna tendencja do tabloidyzacji prasy. Ogromna popularność takich gazet jak „Super Express” czy „Fakt” powoduje, że nawet dziennikarze „Przeglądu Sportowego” zaczynają sięgać po „tabloidalny” repertuar środków. Agnieszka Morzy w tekście *Sport w tabloidzie* zadała zna-

¹³ W. Kajtoch, *W świecie tabloidowych nagłówków. Ich retoryka oraz tworzony przez nie obraz rzeczywistości*, „Oblicza Komunikacji”, nr 4, 2011, s. 130.

mienne pytanie: „*Ile sportu pozostało w sporcie?*”¹⁴. Autorka zwróciła uwagę na bardzo istotną kwestię, jaką jest we współczesnym sporcie nie tyle kult ciała, ile określonego wizerunku. Badaczka pisze m.in.: „*Pamiętajmy, że zainteresowanie sponsorów zależy nie tylko od wyników sportowych, lecz także od popularności samych sportowców. A ta budowana jest dziś w dużej mierze przez tabloidy, które dzięki przyjętej konwencji mogą pozwolić sobie na zdecydowanie więcej niż tzw. media jakościowe.*”¹⁵ Te ostatnie są zdaniem A. Morzy dowodem na profesjonalizację prasy, przejmują ciężar merytorycznych analiz i poświęcone są wyłącznie sportowi. Tymczasem zaprezentowane nagłówki pokazują, że granica między oboma typami mediów zaciera się coraz bardziej¹⁶.

Jaki jest zatem obraz igrzysk zamknięty w nagłówkach? Z pewnością dynamiczny, tzn. zmieniający się wraz z rozwojem mediów. Zmiana sposobu postrzegania sportowców – traktowanie ich jak celebrytów – rzutuje na charakter doniesień prasowych. A skoro nagłówek ma przyciągnąć odbiorcę, musi być intrygujący, perswazyjny, niekoniecznie merytoryczny. Na pytanie, na ile jest to wpływ zmian w sporcie jako takim, a na ile kształtowanie specyficznego medialnego obrazu sportu, nie ma dobrej odpowiedzi. Sport i media to naczynia połączone, które dziś nie byłyby w stanie funkcjonować bez siebie.

BIBLIOGRAFIA:

- Bereś S., *Problematyka komunikatywności i metaforyczności nagłówków prasowych na przykładzie „Słowa Polskiego”*, „Wrocławski Rocznik Prasoznawczy”, 1974.
Encyklopedia wiedzy o prasie, red. J. Maślanka, Wrocław 1976.
 Gajda S., *O tytułach tekstów. Wprowadzenie do problematyki*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Polska”, t. XXIV, 1985.
 Gajda S., *Spoleczne determinacje nazw własnych tekstów (tytułów)*, „Socjolingwistyka”, nr 6, 1987.
 Kajtoch W., *Językowy obraz świata i człowieka w prasie młodzieżowej i alternatywnej*, Kraków 2008, t. 1-2.
 Kajtoch W., *W świecie tabloidowych nagłówków. Ich retoryka oraz tworzony przez nie obraz rzeczywistości*, „Oblicza Komunikacji”, nr 4, 2011.
 Morzy A., *Sport w tabloidzie*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013.
 Pałuszyńska E., *Nagłówki w „Gazecie Wyborczej” (ekspresywna leksyka, frazematyka, metafora)*, Łódź 2006.
 Pisarek W., *Nowa retoryka dziennikarska*, Kraków 2002.
 Pisarek W., *Poznać prasę po nagłówkach!*, Kraków 1967.

¹⁴ A. Morzy, *Sport w tabloidzie*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, s. 398.

¹⁵ Ibidem, s. 399

¹⁶ Świadczyć może o tym eksperyment, podczas którego studenci mieli przypisać nagłówki do odpowiedniej gazety. Nie znaleźli oni w nagłówkach niczego, co pozwoliłoby im na jednoznaczne uznanie tytułu za właściwy dla danego typu prasy.

Słownik terminologii medialnej, red. W. Pisarek, Kraków 2006.

Ślawska M., *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy”, t. II, 2008.

Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.

Żydek-Bednarczuk U., *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*, Kraków 2005.

Streszczenie

Artykuł gromadzi nagłówki z trzech gazet: ogólnotematycznej „Gazety Wyborczej”, specjalistycznego „Przeglądu Sportowego” oraz tabloidalnego „Super Expressu” zapowiadające artykuły dotyczące występów Polaków na wybranych igrzyskach olimpijskich z lat 1988-2016. Ich analiza pozwoliła na wyciągnięcie dwóch podstawowych wniosków – wzrasta zainteresowanie sportem, o czym świadczy dużo większa liczba artykułów poświęcony tej tematyce, jednak w dużej mierze jest to zainteresowanie wydarzeniem ujmowanym jako show, a nie w kategoriach czysto sportowych. Obraz igrzysk w mediach jest dynamiczny, zmierzający ku powszechnej tabloidyacji.

Słowa kluczowe: igrzyska olimpijskie, nagłówek, tabloid.

OLYMPIC GAMES IN NEWSPAPER HEADLINES

Summary

The article presents newspaper headlines of articles discussing the participation of Polish athletes in Olympic games in the 1988-2016 period. The headlines were extracted from 3 sources: a general daily “Gazeta Wyborcza”, a specialized sports daily “Przegląd Sportowy” and a tabloid “Super Express”. The analysis allowed for two main conclusions: the interest in sports is on the rise (which is expressed by the increasing number of articles being devoted to the topic); however, the Olympics are to a large extent depicted as a show, not as a sports event. The image of the Olympic games in the media is dynamic and increasingly tabloidlike.

Keywords: Olympic Games, headline, tabloid.